

Відгук

Офіційного опонента **Бехти Івана Антоновича**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології Львівського національного університету імені Івана Франка, про дисертацію **Ірини Ігорівни Репушевської** «Вербальні засоби об'єктивації привабливості асертивної героїні в канонічному англійськомовному жіночому романі (на матеріалі романів Дж. Остін «Гордість та упередження», та Х. Філдінг «Щоденник Бріджет Джонс»)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, (Одеса, 2023)

Людина пізнається крізь призму її мовлення, тому що мовлення віддзеркалює думки й образи людини у її висловленнях (Plato, 2009)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Жіночий мотив у всесвітньому літературному процесі – складна міждисциплінарна проблематика, котра повсякчас викликає жвавий інтерес дослідників у царині гуманітарних наук – філософії, психології, літературознавстві, лінгвістиці. Мовознавча наука кінця ХХ – початку ХХІ століття давно вийшла за межі усталеного академічного простору, тому в сучасних лінгвістичних студіях, спрямованих на дослідження типологічних, конститутивних, інваріантних параметрів різних текстів, жіночий мотив у триангулярній іпостасі – образі, портреті, типажі – розглядають як структуротвірний, смислогенерувальний і дискурсно-семіотичний феномен. Виявляючи наукову зацікавленість долею жінки, розглядаючи жіночу ідентичність, жіночий погляд на світ, жіночі цінності, вивчаючи роль жінки у різних галузях суспільного життя, філологи приділяють увагу рисам «жіночого роману», який писався жінками для жінок. Подану дисертаційну працю І.І. Репушевської присвячено аналізу лінгвальних шляхів забезпечення привабливості асертивної (*упевненої у собі* – І.Б.) героїні на матеріалі англійськомовних жіночих романів Дж. Остін «Гордість та упередження» і Х. Філдінг «Щоденник Бріджет Джонс». Попри чисельні спроби авторської індивідуалізації жіночих образів, головні героїні романів репрезентують певні психосоціотипи жінок, які інтуїтивно впізнаються читачами (Pearson, Pope, 2005). Як формульний тип масової літератури, жіночі романи різняться формою кодування інформації, що досягається властивими їм типами авторського нарративу і алгоритмом побудови персонажного мовлення (Cawelti, 1976).

Попри те, що в останні десятиріччя з'явилося чимало наукових розвідок, присвячених питанням англомовному жіночому роману, вивчення комунікативної поведінки і міжтекстових взаємодій його антропоморфів не можна вважати ґрунтовним. Тенденція до проведення комплексного дослідження в сучасній філології (зв'язаній лінгвістикою і літературознавством), значущість гендерних складників для розуміння текстосвіту жіночого роману, недостатня кількість праць, що виконуються з урахуванням різноматичності й різножанровості гендерного дискурсу в аспекті методологічних проблем і практичного аналізу, свідчить про **актуальність** дисертаційного дослідження Ірини Ігорівни Репушевської. Словом, вона впливає із загальної лінгво-гносеологічної важливості пошуків шляхів оптимізації вербальної міжгендерної комунікації, проблем ментально-лінгвального плану, а також зумовленості практичними потребами виявлення психолінгвальних індикаторів привабливості літературного образу.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дослідження обрано лінгвальні складові привабливості головних героїнь канонічних романів Дж. Остін «Гордість та упередження» та Х. Філдінґ «Щоденник Бріджет Джонс». (с.20), а *предметом* – комунікативно-синтаксичні особливості мовленнєвих партій Елізабет Беннет і Бріджет Джонс в аспекті забезпечення їхньої особистісної привабливості (с.20).

Метою пропонованої роботи доречно обрано встановлення закономірностей у вербальній організації персонажного мовлення головних героїнь жіночих романів і виявлення еволюційних тенденцій зображення мовленнєвої поведінки у жіночому романі через особистісну привабливість головної героїні для читача (с. 21).

Для написання повноцінного оригінального дослідження дисертантка сформувала сучасну теоретико-методологічну базу, куди залучає праці українських та зарубіжних учених з проблем компаративного аналізу синтаксичної організації персонажного мовлення головних героїнь досліджуваних романів як складного лінгвістичного явища, що дає чітке розуміння їхньої жанрової й тематичної сутності, а також поверхнево-синтаксичних характеристик персонажних мовленнєвих партій.

3. Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше: *розкрито* взаємозв'язок синтаксичних характеристик мовленнєвих партій героїнь з їхніми індивідуальними психологічними рисами; *висвітлено* об'єктивні критерії розрізнення базових типів героїнь жіночого роману на

рівні їхнього мовлення, сконкретизовано поняття жанру «жіночий роман» та схарактеризовано його основні типи, а саме: чік-літ, сага, побутовий роман, романтика для школярок, трилер, фентезі, історичний роман, еротика; *проведено* асоціативний психолінгвістичний експеримент щодо встановлення преференцій у свідомості носіїв англійської мови стосовно лінгвального підґрунтя жіночої привабливості (с.23). Інноваційним є використання аналізу мовленнєвих партій героїнь, котрі вивчалися в контексті авторського нарративу та в складі діалогічних єдностей. Основні висновки дослідження ґрунтуються на аналізі фрагментів діалогічного мовлення, дібраних шляхом суцільного виписування.

Структура роботи може бути повністю схвалена як така, що логічно підпорядковується поставленій меті, композиція розділів відповідає послідовності конкретних завдань, що вирішуються.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку літератури (473 позицій, з них 345 іноземними мовами, переліку джерел ілюстративного матеріалу (7 позицій). Загальний обсяг роботи становить 235 сторінок, обсяг основного тексту – 179 сторінок. Для ілюстрації положень в тексті наведено 5 рисунків та 6 таблиць. **У тексті дисертації не зафіксовані порушення академічної доброчесності.**

У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження» дисертантка розглядає його теоретико-критичні основи. Тут наведено аналітичний огляд підходів до з'ясування феномену жіночого роману в англійській літературі (підрозділ 1.1). Загальну проблематику жіночих романів та систему образів у жіночому романі (підрозділ 1.2.), різновиди жіночого роману в англійській культурі (підрозділ 1.3) розтлумачено детально й переконливо.

У цьому ж розділі на основі ґрунтовного аналізу встановлено різноманітні джерела потрактування Дж. Остін як фундаторки жіночого роману в англійській літературі (підрозділ 1.3) у філологічних – лінгвістичних й літературознавчих – паралелях з Х. Філдінґ як послідовниці традицій Дж. Остін (підрозділ 1.5), а також фахово прокоментовано феномен привабливості в різних галузях науки (підрозділ 1.4). Авторка слушно зауважує, що еволюція жанру і внутрішньо-жанрове варіювання (підпункт 1.4.2.) спрямовані на створення триангулярного конструкту привабливості асертивної героїні у форматі мовленнєвого і образу, і типажу, і портрету.

На особливу увагу заслуговують підпункт (1.4.3.) про гендерну та соціальну спрямованість жіночого роману, де докладно проаналізовано й представлено саме поняття гендер і конкретні протилежні характеристики чоловіків і жінок (с. 56). Розуміючи під гендером

соціокультурну організацію менталітету людини, поняття «гендер» (gender – соціальну стать) й «стать» (sex – біологічну стать) мають різне тлумачення у праці (с. 56), де «гендер» пакет соціокультурних і поведінкових характеристик, які забезпечують індивіду особистісний, соціальний та правовий статус чоловіка чи жінки (с. 57). Відтак «жіночу» і «чоловічу» літературу дисертантка розрізняє завдяки ознакам, що провадять до висновку про художню манеру нарративу, в якій відображаються загальні гендерні закономірності письменників (с.61).

Доволі сильною стороною презентованої наукової розвідки є **другий розділ** «Матеріали і методи дослідження», у якому ґрунтовно розроблений термінологічний інструментарій й поетапно прописана методика опису привабливості асертивної героїні в канонічному англomовному жіночому романі (с.127 – 130).

На позитивну оцінку заслуговує здійснювана в цьому розділі розгорнутий опис термінологічного інструментарію (підрозділ 2.2.), а також поверхнево-структурні і комунікативні типи речень у світлі комунікативної лінгвістики (підпункт 2.2.3), що уможливило створення фактологічної бази на тлі палітри методів, покладених в основу класифікації і ретельного аналізу об'єкта дисертаційних студій: дискурсного аналізу мовного фактажу, дескриптивного, компаративного, поверхнево-структурного, квантитативно-квалітативного методів (с. 97 – 102). Вони забезпечили високий рівень узагальнення на тлі валідної вибірки фактичного матеріалу.

Родзинкою наукової розвідки І. І. Репушевської загалом і у цьому розділі зокрема, без будь-якого натяку на хуцпу (що почасти властива асертивним героїням в канонічному англomовному жіночому романі) є застосування елементів лінгвістичного моделювання в процесі дослідження з використанням елементів діахронічного підходу і проведення експерименту (підрозділи 2.9, 2.10, 2.11).

У заключному третьому розділі «Компаративний аналіз синтаксичної організації персонажного мовлення головних героїнь романів Дж. Остін "Гордість та упередження", та Х. Філдінг "Щоденник Бріджет Джонс" крізь призму їхньої атрактивності» увагу сфокусовано на описі психологічних і мовленнєвих портретів головних героїнь, як засобів розкриття їхньої психології і мовленнєвих рис у розмаїтих когнітивно-комунікативних типах діалогів (с. 131 – 142). Треба відзначити, що практичний розділ 3 є наочним прикладом лінгвістичної спроможності авторки цілеспрямовано та логічно опрацьовувати матеріал, будувати окремі послідовності, що утворюють одне ціле. Це, своєю чергою, дало змогу отримати перспективні результати пов'язані з порівняльними аналізами преференційного вживання різних типів речень за їх

комунікативною спрямованістю в мовленні головних героїнь (с. 143 – 148), і поверхнево-синтаксичної організації речень у їхніх мовленнєвих партіях (с. 149 – 155).

На особливу увагу заслугоує підрозділ 3.5 про алгоритм синтаксичної організації персонажного мовлення психологічно різних типів героїнь, де ретельно прописано та обґрунтовано значний пласт аналізованого матеріалу (169 – 176) і підрозділ 3.6. про проведення асоціативного психолінгвістичного експерименту (с. 177 – 185), зосередженого на асоціаціях, котрі виникають у свідомості індивіда як результат його взаємодії з навколишнім середовищем.

Вважаємо, що розділ 3 – це вагомий здобуток дисертантки, оскільки він є переконливим свідченням її лінгвістичної підготовки і вміння синтезувати факти й доходити до коректних і виважених висновків.

У **Висновках** представлено підсумки й результати дисертаційного дослідження, окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Достовірність отриманих у ході дослідження результатів підкріплено рисунками, таблицями і статистичними підрахунками.

Кропітка, аналітична робота з теоретичними, лексикографічними й джерелами ілюстративного матеріалу, помножена на ерудицію здобувачки в дотичних до дисертації гуманітарних питаннях, стала запорукою виважених, відповідним чином структурованих, науково обґрунтованих висновків, що наближають нас до розкриття психоментальних репрезентацій жінки у художньому тексті та розуміння її морально-ціннісних установок.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, захищених за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли надійну апробацію на восьми міжнародних науково-практичних, професорсько-викладацьких і наукових конференціях. Теоретичні й практичні результати дослідження дисертантка виклала в 18 публікаціях: з них 7 статей у наукових фахових виданнях України; 1 розділ у колективній монографії; 1 стаття, що відноситься до наукометричних баз.

5. Практичне значення отриманих результатів.

Безперечно, розвідка Ірини Ігорівни Репушевської має практичну цінність, підпертою теорією, бо надає цікавий матеріал для дослідження мовленнєвих зразків фактичного матеріалу та їх подальшого якісно-кількісного аналізу. Результати і підсумки дослідження є внеском у літературознавство, текстологію і функційно-парадигматичний синтаксис в аспекті вербальної ідентифікації типів головних героїнь жіночого роману. Крім того, проведене дослідження висвітлює гендерні аспекти

літературної творчості з позиції психолінгвальної репрезентації жінки у художньому тексті. Отримані результати можна використати у викладанні наукових дисциплін як от: «Теорія мовленнєвої комунікації», «Гендерна лінгвістика: розділ жіноче віртуальне мовлення», «Лінгвокультурологія», «Інтерпретація тексту». Отримані факти якісно сприятимуть при написанні монографій, дисертаційних та магістерських робіт.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Як і будь-яке глибоке, інноваційне дослідження, подана до захисту робота І. І. Репушевської дає підстави для роздумів і дозволяє висловити деякі побажання на майбутнє щодо поліпшення оформлення результатів наукового пошуку.

1. Хотілося б почути, чому, вивчаючи літературний феномен багатовікової привабливості героїні Елізабет Беннет та її спадкоємиці Бріджет Джонс, авторка обирає саме класифікацію жіночих героїнь, яку пропонує Д. Ремптон (с.106, с.172). Адже ж бо, існують інші, більш розгалужені підходи до типізації жіночих персонажів – типажів, портретів, (с.169-172).

2. У роботі дуже детально вивчається формально-синтаксична організація та комунікативні типи речень обох головних героїнь. Водночас дещо дивує, той факт, що попри те, що Елізабет і Бріджет уособлюють один і той же тип героїнь, поверхнево-синтаксична структура речень в їхніх мовленнєвих партіях суттєво відрізняється. (с.153-158)

3. Складається враження, що привабливість людини, а саме жінки-головної героїні художнього твору не співвідноситься з її зовнішністю, але обидві дівчини Елізабет і Бріджет не описуються в романах як поганульки. З іншого боку, навряд чи перспективний наречений, красунчик Дарсі в обох випадках обрав би собі за дружину якусь негарну дівчину.

4. На думку опонента, представлений текст дисертації переобтяжено загальною інформацією про культурно-історичні умови написання романів, які аналізуються. (с.37-39, с.62-65) Необхідно додати, що розгляд прецедентних реалій, що зафіксовано в романі «Щоденник Бріджет Джонс» (с.162) здається дещо необов'язковим, тому що не знаходить кореляції із романом Джейн Остін «Гордість і упередження», який в роботі обрано для порівняння.

5. Крім того, вважаю, що представлена дисертаційна розвідка помітно збагатилася б, якби дисертантка дослідила лінгвальні особливості головного героя-чоловіка в контексті жіночого роману як формульного жанру. Чого саме очікує пересічний читач від ідеального "Prince Charming" в аспекті науково визначених вербальних моделей ?

Наголошуємо на тому, що висловлені зауваження, швидше за все, впливають із нашого власного бачення можливого варіанта представлення результатів дослідження й не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. В авторки (і це найважливіше) є власна виважена концепція, позиція, власний науковий погляд на інтерпретацію досить непростих узагальнень та висновків, які переконливо засвідчують глибину аналізу, аргументованість і достовірність отриманих результатів.

7. Загальна оцінка дисертації.

Зроблені зауваження не применшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку філологічної науки в її тісній інтеграції лінгвістики та літературознавства.

Усе це дає підстави для загального висновку про те, що дисертація «Вербальні засоби об'єктивації привабливості асертивної героїні в канонічному англомовному жіночому романі (на матеріалі романів Дж. Остін «Гордість та упередження», та Х. Філдінг «Щоденник Бріджет Джонс»)» є завершеним, самостійним дослідженням актуальної проблеми сучасного мовознавства, яке відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка **Репушевська Ірина Ігорівна** заслуговує надання ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

Іван БЕХТА

Вчений секретар
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА